

**Een vergelijking tussen
het zetelverdelingsstelsel d'Hondt (Parlement, Provincie)
en
het zetelverdelingsstelsel Imperiali (Gemeenteraad)**

Wim Van Roy, stafmedewerker De Wakkere Burger vzw

“ De regels van het spel bepalen de uitslag “

Er komt bij de komende gemeenteraadsverkiezingen (8 oktober 2006) geen wijziging aan het systeem waarmee de stemmen per partij worden omgerekend in zetels. Het bestaande systeem 'Imperiali' blijft behouden. Het bestaande systeem speelt enigszins in het voordeel de grote politieke partijen. Een duidelijke meerderheid moet de bestuurbaarheid van gemeenten verbeteren.

Er gingen even geruchten rond dat men het systeem 'Imperiali' zou vervangen door het meer evenredige systeem 'D'Hondt' waarbij de kleinere partijen wat meer kans kregen op een zitje in de gemeenteraad. Dat systeem geldt o.a bij de parlements- en provincieraadsverkiezingen.

Wat is de logica achter deze systemen voor de zetelverdeling?

Zowel “Imperiali” als “d’Hondt” zijn zgn. “deelerreeksystemen” en hebben de bedoeling om de zetels op een (min of meer) evenredige manier te verdelen over de partijen. Partijen met veel stemmen halen dus veel zetels, partijen met weinig stemmen halen weinig of geen zetels. Zoals gezegd heeft “Imperiali” als bewust effect om grotere partijen te bevoordelen qua zetels, “d’Hondt” heeft een veel proportioneel effect op de toewijzing van zetels.

Bij “Imperiali” wordt de stemuitslag per lijst achtereenvolgens gedeeld door 1 – 1,5 – 2 – 2,5 – 3,5 – 4 - ...

Bij “d’Hondt” wordt de stemuitslag per lijst achtereenvolgens gedeeld door 1 – 2 – 3 – 4 - ...

Wanneer je dat voor alle lijsten doet die aan de verkiezingen deelnemen, krijg je in feite een tabel met quotiënten. Wanneer je in deze tabel de hoogste quotiënten aangeeft (zoveel als er zetels toe te wijzen zijn) en je telt het aantal aangeduide quotiënten per lijst, bekom je de precieze zetelverdeling !

We nemen een theoretisch, maar realistisch, voorbeeld. (Verder volgt nog een extreem voorbeeld waarin de vertekening van de stemuitslag door “Imperiali” nog duidelijker wordt.)

We nemen een denkbeeldige gemeente van 8.000 inwoners, waar dus 19 zetels vallen te verdelen. Er worden 6.400 geldige stemmen uitgebracht bij de lokale verkiezingen.

Wat levert dat op na de zetelverdeling met het systeem "Imperiali"?

	PARTIJ A	PARTIJ B	PARTIJ C	PARTIJ D
	2800	1400	1200	1000
1	2800	1400	1200	1000
1,5	1867	933	800	667
2	1400	700	600	500
2,5	1120	560	480	400
3	933	467	400	333
3,5	800	400	343	286
4	700	350	300	250
4,5	622	311	267	222
5	560	280	240	200
5,5	509	255	218	182
6	467	233	200	167

zetels	10	4	3	2
% stem	43,8	21,9	18,8	15,6
% zetel	52,6	21,1	15,8	10,5

Wat merken we op?

Partij A haalt met 43,8 % van de stemmen een absolute meerderheid van de gemeenteraadszetels.

Partij A haalt precies 2 maal het stemmenaantal van partij B, maar haalt wel 2,5 maal het zetelaantal.

Wat zou dat opleveren na zetelverdeling met het systeem "d' Hondt"?

	PARTIJ A	PARTIJ B	PARTIJ C	PARTIJ D
	2800	1400	1200	1000
1	2800	1400	1200	1000
2	1400	700	600	500
3	933	467	400	333
4	700	350	300	250
5	560	280	240	200
6	467	233	200	167
7	400	200	171	143
8	350	175	150	125
9	311	156	133	111

zetels	9	4	3	3
% stem	43,8	21,9	18,8	15,6
% zetel	47,4	21,1	15,8	15,8

Wat merken we op ?

Er is één zetel verschoven van Partij A naar Partij D.

Partij A haalt geen absolute meerderheid meer in de gemeenteraad. De zetelaantallen komen veel beter overeen met de stemresultaten (proportioneler); al houden de grote partijen nog een licht voordeeltje over.

Is dit effect nu toeval in het denkbeeldig voorbeeld en komt zo'n voordeel in de praktijk niet voor ?

Neen, het voorbeeld is een (ruwe) weergave van de plaatselijke realiteit zoals die wel in een aantal gemeenten bestaat. Als bewijs geven we één voorbeeldje per provincie (en één uit Brussel) bij de verkiezingen van 8 oktober 2000¹:

West-Vlaanderen - In Houthulst haalt de grootste partij 10 van de 19 zetels met 44 percent van de stemmen.

Oost-Vlaanderen – In Gavere haalt de grootste partij 13 van de 21 zetels met 47 percent van de stemmen.

Antwerpen – In Sint-Amands haalt de grootste partij 10 van de 19 zetels met 45 percent van de stemmen.

Limburg – In Lommel haalt de grootste partij 17 van de 31 zetels met 48 % van de stemmen

Vlaams-Brabant – In Kappellen o/d Bos haalt de grootste partij 10 van de 19 zetels met 42 % van de stemmen

Brussels Gewest - In Sint-Joost-ten-Node haalt de plaatselijke “Lijst van de Burgemeester” 17 van de 27 zetels met 49 % van de stemmen

Kan deze verdeling door “Imperiali” nog extremere disproportionele vormen aannemen?

In theorie is dat alvast heel goed mogelijk. Zie maar naar onderstaand voorbeeld: een kleine denkbeeldige gemeente met 2.700 inwoners waar dus 11 zetels worden verdeeld. Er zijn 2000 geldige stemmen uitgebracht.

	PARTIJ A	PARTIJ B	PARTIJ C	PARTIJ D	PARTIJ E	PARTIJ F
	670	280	280	260	260	250
1	670	280	280	260	260	250
1,5	447	187	187	173	173	167
2	335	140	140	130	130	125
2,5	268	112	112	104	104	100
3	223	93	93	87	87	83
3,5	191	80	80	74	74	71
4	168	70	70	65	65	63

zetels	6	1	1	1	1	1
% stem	33,5	14,0	14,0	13,0	13,0	12,5
% zetel	54,5	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1

Wat merken we op ?

Partij A haalt met ongeveer 1/3^e van de stemmen een absolute meerderheid van de zetels in de gemeenteraad.

Een verdeling via het systeem “d’Hondt” zou volgend resultaat opleveren:

	PARTIJ A	PARTIJ B	PARTIJ C	PARTIJ D	PARTIJ E	PARTIJ F
	670	280	280	260	260	250
1	670	280	280	260	260	250
2	335	140	140	130	130	125
3	223	93	93	87	87	83
4	168	70	70	65	65	63
zetels	4	2	2	1	1	1
% stem	33,5	14,0	14,0	13,0	13,0	12,5
% zetel	36,4	18,2	18,2	9,1	9,1	9,1

Wat merken we op?

Partij A haalt geen absolute meerderheid meer (verliest 2 zetels t.o.v. “Imperiali”).

Kan het in de realiteit ook echt zo ver gaan?

Wat rekenkundig mogelijk is, kan in de praktijk natuurlijk ook altijd opduiken. Dit uitzonderlijke fenomeen viel bvb. waar te nemen tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 1988. De CVP van Kalmthout won toen 12 van de 23 zetels met “amper” 38 % van de stemmen ⁱⁱ.

Sterk werk was ook de verkiezingsuitslag van 2000 in de kleine Ardense gemeente Fauvillers. Daar haalde grootste partij 2/3^e van de zetels met net iets minder dan 1/2^e van de stemmen (49 % - 6 op 9 zetels).

- Bekijk deze bizarre resultaten als bijlage vlak voor de eindnoten

Tot besluit: enkele citaten uit een vergelijkend onderzoek ⁱⁱⁱ naar “d’Hondt” en “Imperiali”

“De overstap van Imperiali naar d’Hondt zou in bijna viervijfde van de gevallen (463 [op 589 Belgische, *dwb*] gemeenten) de bestaande zetelverdeling wijzigen”

“Van de 13073 zetels die aan de hand van de verkiezingen op 8 oktober 2000 werden toegewezen, zijn er 12046 die niet zouden verschuiven indien Imperiali vervangen zou worden door d’Hondt of Niemeyer ^{iv}. De beweging tussen de verschillende methodes behelst bijgevolg 1027 zetels of 7,9 % van het totaal aantal zetels. Voor een gemeente betekent dit, gemiddeld genomen, een verschuiving van een kleine twee zetels.”

“Zetelverschuivingen bij de overgang van Imperiali naar één van de twee anderen [*d’Hondt* of *Niemeyer, dwb*] zijn dus altijd verschuivingen van grotere naar kleinere partijen. Bemerkt hierbij dat we het hebben over ‘grotere’ en ‘kleinere’ en niet over ‘grootste’ en ‘kleinste’. Niets sluit immers uit dat er zetelverschuivingen gebeuren die de zetelaantallen van de kleinste/grootste partijen ongemoeid laat;”

*_*_*_*_*

DE WAKKERE BURGER vzw – Liedtsstraat 27-29 – 1030 Brussel – 02/240.95.25

*_*_*_*_*

BIJLAGE – Twee vreemde cijfervoorbeelden uit de realiteit.

Gemeente KALMTHOUT - Gemeenteraadsverkiezingen 1988

- ingeschreven kiezers	10789
- neergelegde stemmen	10151
- geldige stemmen	9742
- blanco / ongeldig	409
- aantal zetels in gemeenteraad	23

Partij	Stemmen	%	zetels
CVP	3717	38,2	12
NCD82	2397	24,6	7
SP	1048	10,8	2
AGALEV	846	8,7	1
PVV	571	5,9	1
andere (3)	1163	11,9	0

Gemeente FAUVILLERS- Gemeenteraadsverkiezingen 2000

- ingeschreven kiezers	1319
- neergelegde stemmen	1276
- geldige stemmen	1218
- blanco / ongeldig	58
- aantal zetels in gemeenteraad	9

Partij	Stemmen	%	zetels
CONTAC	598	49,1	6
ACTION	425	34,9	3
AVC	108	8,9	0
ECOLO	87	7,1	0

ⁱ Bron van het cijfermateriaal: <http://www.vub.ac.be/belgianelections/>

ⁱⁱ Bron van het cijfermateriaal: <http://www.vub.ac.be/belgianelections/>

ⁱⁱⁱ Colpaert, Jan (e.a.). Niet-representatieve democratie? Kanttekeningen bij het gemeentelijke kiesstelsel. Leuvense Economische Standpunten, 2005/107. KUL.

^{iv} Het systeem "Niemeyer" wordt in België niet toegepast; het is een erg evenredige verdeling (grootste rest-systeem).